

Jean-Claude Carrière Escriptor francès

“L’esperança és u

‘Els fantasmes de Goya’ (Empúries), ‘Einstein, per favor’ (La Campana) i ‘Fragilidad’ (Península) ofereixen tres ocasions per conèixer una mica més el vastíssim univers d’un autor que resulta difícil de definir amb una sola paraula

● Per: Matilde V. Alsina ● Foto: Francesc Melcion

En els últims mesos s’han publicat aquí tres llibres seus: ‘Els fantasmes de Goya’, ‘Einstein, per favor’ i ‘Fragilidad’. El primer va firmat per Milos Forman i per vostè, però què hi ha de cadascú?

El que és comú és la història. Vam escriure junts el guió. Quan Milos va començar a filmar, jo vaig començar a escriure un llibre. Ho havíem pensat des del principi. Quan ell va començar a treballar es va proposar també escriure un llibre. Quan estava rodant, el vaig visitar per veure els decorats, els personatges que havia escollit, etcètera. I quan jo tenia una escena amb un diàleg que em semblava interessant, l’hi deia. Hi ha hagut intercanvis. El llibre es va enllestir abans que la pel·lícula, perquè cal molt més temps per fer un film, però la història és comuna. Jo he afegit al llibre coses, com tota la història de Lorenzo a París, que al film no surten, però això és normal.

Què hi volia explorar?

És una història de fanatisme. Si miro la meua època, hem viscut tota la vida en el nazisme, el comunisme, el franquisme, règims molt forts, i em semblava interessant elaborar un personatge que ve de la Inquisició, o sigui un extremista, el que avui en diríem un integrista, però que després de la seva conversió a les idees de la Revolució Francesa es converteix en un extremista de l’altra banda. Sempre és un extremista. Es pot esdevenir també un fanàtic partint d’idees que trobem justes. Aleshores, cal maliciar-se tant de la llum com de la foscor.

Pel que fa a Einstein, no s’ha dit ja tot sobre ell?

M’interessa la física des de fa vint anys. He treballat amb físics i astrofísics, però no sóc científic de formació. En ocasió dels cinquanta anys de la mort d’Einstein, el 2005, es volia fer un llibre sobre el personatge que no hagués estat escrit per un científic. Tots els altres els

L’ou o la gallina

Tres llibres, tres, que fan de mal definir. *Els fantasmes de Goya* és el llibre escrit al mateix temps que Milos Forman filmava la pel·lícula del mateix títol. Per tant, podríem dir que ha sortit del guió d’aquest film. O que el complementa. Però no acabaria de ser cert. La idea d’escriure el llibre ja hi era a l’inici de tot, tal com explica el mateix Carrière en l’entrevista d’aquestes pàgines. És com l’ou i la gallina. Carrière no ha volgut triar entre el film i el llibre, però contrastar-los tots dos pot ser un bon exercici, ara que la pel·lícula de Forman ja es troba a tots els videoclubs.

Einstein, per favor és un passeig pel món del geni alemany i la seva teoria, tan popular i desconeguda alhora. I un interessant exercici per acostar-nos la seva il·lustre figura, més enllà de la famosa fotografia en què el científic treu la llengua. Carrière hi fa un gran esforç per presentar el pensament d’Einstein al públic laic a partir d’un llenguatge el més planer possible i amb els recursos de la dramaturgia. I se’n surt molt bé. El llibre, estructurat com un diàleg entre Einstein i una jove estudiant que el visita després de mort perquè li expliqui els ets i uts de la seva teoria, es llegeix amb facilitat. Finalment, i en paraules del mateix Carrière, *Fragilidad* “no són més que assajos personals d’algú que té certa experiència de la vida però que no vol ser un filòsof de cap manera”. En surten un conjunt de reflexions força estimulants, a vegades una mica depriments, sobre la condició humana, que l’autor analitza a la llum de la paraula *fragilitat*, manllevada de Shakespeare. Hi tenen cabuda Déu, la vida, la mort, la ignorància, la saviesa, l’àtom, l’ànima, el budisme i el planeta Terra.

han escrit científics i han treballat amb més profunditat els apartats científics que jo no puc comprendre. Em vaig inspirar en el mateix Einstein, que durant tota la vida va fer conferències per mostrar de manera simple un treball que no era simple. I fins al final de la seva vida –i és cert que va ser el més il·lustre del seu temps, al costat de Chaplin– va contestar personalment totes les cartes que va rebre. Si ell feia això, jo podia intentar veure, amb paraules que vostè i jo podem comprendre, fins on puc anar per la teoria d’Einstein. No podem anar per tot arreu ni molt lluny. Podem, en tot cas, fer comprendre sobre què va treballar i què ha canviat. En això m’ha ajudat molt la meua tasca com a guionista. Vaig trobar la idea del llibre quan vaig premeditar que Newton assistís a Hiroshima, aquella escena en què Einstein li mostra a Newton Hiroshima i Newton diu “*Oh my God*” perquè comprèn que tots aquests treballs han portat a això.

Dóna a Einstein un aire de Sisif, condemnat a bregar amb la pedra de la seva descoberta...

Això és veritat. Avui dia, tots els físics amb qui he treballat, quan treballen en les equacions d’Einstein, troben coses que ell no sabia. Em vaig voler figurar això d’alguna manera perquè no tinc cap dret de fer un llibre científic sobre Einstein, però tinc el dret de fer una història.

Malgrat tot, és bastant científic. Li confesso que l’he seguit bé fins a la teoria de les cordes i les supercordes...

Però això són les últimes vint pàgines, on hi ha moltes coses noves, com la supersimetria i el bosó de Higgs. La teoria de les cordes i les supercordes, Einstein no la va conèixer. Aquest era l’aspecte de ciència-ficció...

Però surt del seu treball.

Sí. En la nostra vida actual hi ha

coses sortides directament d’Einstein, com el GPS. És un objecte Einstein complet, perquè això suposa que un satèl·lit en moviment està en relació amb un cotxe en moviment. Són els estudis d’Einstein en relació amb els objectes en moviment.

Percebre el món real és tan difícil com sembla?

Sí. És una vella discussió perquè només veiem molt poques coses de la realitat. Estem dins d’una cambra en penombra travessada per un raig de llum i el que veiem és la pols que balla, tota la resta ens falta.

Per veure-ho millor cal deixar de creure’ns el centre de la creació?

És el primer que hem de fer. Si continuem mantenint-nos en el centre de la creació, tindrem una visió del món amb relació a nosaltres. No hem intentat mai imaginar la realitat des de la perspectiva d’un altre. Una formiga o una mosca. La nostra visió és parcial.

Aquesta idea la torna a tocar a ‘Fragilidad’, un llibre difícil de definir. Què és?

És un assaig. És el primer cop que faig un llibre així. Em va convèncer Odile Jacob, la meua editora, que em va demanar un llibre personal. No sóc un filòsof. Conec la filosofia però no volia escriure un llibre com els dels filòsofs: escriuen “Nietzsche ha dit”, “Spinoza ha dit”. La meua for-

na il·lusió”

Sol o en companyia d'altres

Jean-Claude Carrière (Colombières sus Òrb, 1931) no es pot definir amb una sola paraula: escriptor, guionista, lletrista, dramaturg... Llicenciat en lletres i diplomàtic en història, el 1957 va publicar la seva primera novel·la, *Lézard*, però va ser a casa de Jacques Tati on va entrar en contacte amb el món del cinema, en conèixer Pierre Etaix. Només en el món cinematogràfic, el seu currículum fa caure d'esquena: ha col·laborat amb figures de la talla de Luis Buñuel (amb qui va treballar durant 19 anys, fins a la mort del director aragonès), Malle, Godard, Forman, Schlöndorff, Wajda, Marco Ferreri, Nagisa Oshima, Patrice Chéreau i Jean-Paul Rappenu. Ha adaptat autors tan diversos com ara Françoise Sagan, Günter Grass, Ismail Kadaré, Merimée, Proust, Kundera, Dostoievski, Flaubert, Choderlos de Laclos, Rostand i Tournier. Tasca que li ha reportat premis com ara el César 1983, amb Daniel Vigne, per *El regreso de Martin Guerre*, i l'Oscar 1989, amb Philip Kaufman, per *La insostenible lleugeresa de l'ésser*. Fins i tot s'ha atrevit amb el *Mahabharata*, que va portar a escena amb Peter Brook, una altra de les figures amb qui col·labora assíduament. Ha escrit cançons per a Juliette Greco i Jeanne Moreau i, com a dramaturg, *La controvèrsia de Valladolid*, que es va poder veure a Barcelona dins del Grec 2005. Com a narrador, sol o en companyia d'altres, ha publicat força llibres. Entre els que firma ell sol i que es poden trobar a casa nostra hi ha *El círculo de los mentirosos* (Lumen), *La controversia de Valladolid* (Península), *Diccionario del amante de la India*, *La película que no se ve* (tots dos a Paidós), *El Mahabharata* (Edaf) i *Su santidad el Dalai Lama* (Ediciones B). En els últims mesos s'hi ha afegit *Fragilidad* (Península), *Einstein, per favor* (La Campana) i *Els fantasmes de Goya* (amb Milos Forman, Empúries). I encara li queda temps per a altres activitats com el *II Encuentro Profesional: Patrimonio, creación i educació*, organitzat per la Fundació Caixa Catalunya, que el va portar a Barcelona el 17 de març passat.

mació ve de Shakespeare, Dostoi-evksi, Balzac... És d'això que formo part, no dels filòsofs. I un dia llegint em vaig trobar amb la *fragilitat* de Shakespeare, vaig agafar aquesta paraula, em va portar cap a diferents indrets i la vaig seguir. Si escric un segon llibre així, la paraula que escolliré serà *joc* perquè tinc un sentit teatral.

Què té contra l'esperança? La titlla de verí, concepte buit, vague i abstracte...
No sóc el primer que ho diu. El *Baghavad-Gita* ja ho fa. El primer que cal abandonar és l'esperança. Esperem que aconseguirem alguna cosa que existeix. Per exemple, espero convertir-me en molt ric. Això

vol dir que la meua fortuna existeix en algun lloc i que l'aconseguiré. L'esperança és una il·lusió, una consolació, una paraula buida, que no té un verdader sentit. L'ambició, el desig de fer una cosa, això sí, però l'esperança...

I la lluita eterna entre saviesa i ignorància qui la guanyarà?

Tinc por que la ignorància aconseguirà més adeptes que la saviesa. Sempre hi haurà gent que tindrà ganes de conèixer, però potser en nombre decreixent.

A Internet no l'hem de saludar com un aliat de la saviesa?

Podria ser-ho, però també de la ig-

norància. A Internet hi ha tants llocs que transmeten qualsevol cosa. No té cap mena de control.

A 'Fragilidad' diu que ens cal un nou Montaigne. No en tenim prou amb el vell?

Potser està mal dit. Ja tenim un Montaigne. M'agrada molt, el llegeixo sovint i és un autor magnífic. Per ser un nou Montaigne, no hauria de tenir els mateixos dubtes, les mateixes referències. Un nou Montaigne per posar en dubte Montaigne. Montaigne no coneix la ciència contemporània, ni el budisme...

Parlant de budisme, està molt enfadat amb el Déu dels occidentals: no té mise-

ricòrdia, ha creat un món on tothom mata tothom...

Però, com que Déu no existeix, doncs...

A canvi recomana el budisme, diu que és una filosofia del "compta amb tu, únicament amb tu mateix".

És el que diu el budisme i el que diuen la major part de tradicions de la saviesa. Compta només amb tu, no comptis amb les forces exteriors. Si preguntes a forces exteriors, sempre estaràs decebut.

No és una mica individualista? La raça humana hauria d'anar tots a l'una...

No estava pensant en l'interès de l'individu. Quan el budisme diu

"troba-ho tot en tu mateix" permet el plural "trobeu-ho tot en vosaltres mateixos". No es refereix a l'individualisme d'avui, que és un perill. A l'època del budisme no se sabia gaire bé què volia dir *individu*. La noció d'individu va aparèixer lentament a través dels segles a partir del cristianisme.

Després de llegir-lo, la imatge que queda de vostè és la dels antics humanistes, que picotegen de la filosofia, la moral, la sociologia... És així vostè?

I molt de la dramaturgia, que és el meu camp. Jo diria que sóc un narrador amb els mitjans d'avui dia, que coneix bé les tècniques d'avui dia.